

❖ راه حل هفتم (راه حل مرحوم محقق داماد):

مرحوم داماد برخلاف راه حل اول (که می گفت مکلف باید حین الوضو قصد امر نفسی کند) می گوید طهارات ثلاث در صورتی صحیح هستند که مکلف در آنها قصد امر غیرى کند:

«ان التتبع الكامل فى كلمات الفقهاء يفيدان المعتبر فى وقوع الطهارات الثلاث على وجه الصحة قصد غاية من غاياتها الواجبة أو المستحبة بها عند الاتيان، غاية الامر يفترق التيمم مع الغسل و الوضوء فى أنه لما لم يتبين كونه محصلا للطهارة بخلافهما لا يمكن قصد حصول الطهارة به على وجه الجزم و اليقين و لا يكفى ذلك فى وقوعه على الوجه الصحيح، و أمّا الغسل و الوضوء فكما امكن قصد الغايات الواجبة و المستحبة المترتبة عليهما بهما غير حصول الطهارة كذلك امكن قصد حصول الطهارة بهما لكونها من الآثار المترتبة عليهما الثابت من الكتاب و السنة استحبابها. و فى كفاية قصد الوضوء بافعاله إشكال منشؤه احتمال استحبابه كما ربما يستظهر من قوله عليه السلام «الوضوء على الوضوء نور على نور» لكن التحقيق خلافه، و بيانه خارج عن حد هذه الرسالة و موكول الى مقامه.»^۱

توضیح:

۱. در طهارات ثلاث باید قصد وصول به ذی المقدمه داشت.
۲. در تيمم فقط باید قصد وصول به نماز و امثال ذلك را داشت (چراکه معلوم نیست طهارت با تيمم حاصل شود) ولی در وضو و غسل می تواند قصد وصول به غايات واجبه داشت و می توان قصد وصول به غايت مستحبه (يعنى طهارت)
۳. اما اگر مکلف قصد «نفس شستشو» را داشته باشد، کافی نیست.

۱. محاضرات فى أصول الفقه (طبع دار الهادى)، ج ۱، ص ۲۴۴.

ایشان سپس نتیجه میگیرد که واجبات غیری را اگر به قصد وصول به غایت انجام دهند عبادی است و موجب ثواب می شود:

«و بذلك كله يظهر أنه لا فرق بين هذه الطهارات و بين سایر المقدمات التوصلية في ان الاتيان بها بقصد التوصل إلى غاياتها التي امر بها لاجل تلك الغايات موجب للقرب و الثواب، و به يعد العبد مطيعاً منقاداً للمولى.»^۱

ما می گوئیم:

۱. چنانکه روشن است مرحوم داماد در این مرحله ثابت می کند که می توان با قصد امر غیری (وصول به ذی المقدمه) عمل را عبادی کرد. و این پاسخ به اشکال اول است که میگفت با قصد امر غیری عمل عبادی نمی شود.

۲. ایشان در ادامه به سوال و اشکال دوم می پردازد (اگر هم بپذیریم واجب غیری با قصد وصول به ذی المقدمه عبادی می شود، چرا باید چنین قصدی داشت در حالیکه این امر توصلی است؟) و می نویسد:

«و كذا إشكال أنه كيف اعتبر قصد القربة في وقوعها على الوجه الصحيح مع انها مقدمات و لا يعتبر في المقدمة قصد القربة بانه لا ضير فيه بعد دلالة الدليل عليه.»^۲

۳. با توجه به آنچه ایشان گفته اند می توان گفت از دیدگاه مرحوم داماد واجب غیری به دو قسم تعبدی و توصلی تقسیم می شود.

۴. مهم ترین اشکال که باعث می شود بگوئیم واجب غیری تعبدی نمی شود، آن بود که مرحوم آخوند می فرمود عقلاً برای اتیان مقدمه ثواب نمی دهند.

۱. محاضرات فی أصول الفقه (طبع دار الهادی)، ج ۱، ص ۲۴۵.

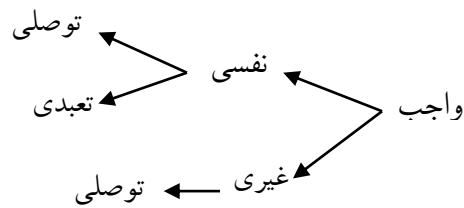
۲. محاضرات فی أصول الفقه (طبع دار الهادی)، ج ۱، ص ۲۴۵.

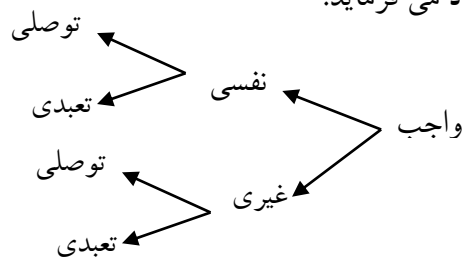
مرحوم داماد در جواب می گوید این مقدمه ها ثواب دارند چراکه شارع به تعبدی بودن آنها تصریح کرده است.

۵. به عبارت دیگر:

مرحوم آخوند می فرمود چون عقلاً مقدمه ثواب و عقاب ندارد، لذا:

مرحوم داماد می فرماید:

نفسی توصلی اگر ترک شود عقاب دارد و اگر اتیان شود بدون قصد قربت مسقط تکلیف است ولی

ثواب ندارد و اگر با قصد قربت اتیان شود، ثواب دارد.

غیری توصلی اگر ترک شود و عقاب فقط برای ترک ذی المقدمه است.

و اگر اتیان بدون قصد قربت، مسقط تکلیف است.

و اگر اتیان شود با قصد قربت، حسن فاعلی (ثواب) دارد.

غیری تعبدی اگر ترک شود، عقاب فقط برای ترک ذی المقدمه است.

و اگر اتیان شود بدون قصد قربت، عقاب فقط برای ترک ذی المقدمه است.

و اگر اتیان شود با قصد قربت، ثواب (حسن فعلی و حسن فاعلی) دارد.

۶. درباره اینکه آیا واجب غیری می تواند تعبدی باشد یا نه در ذیل فرمایش امام سخن می گوئیم.

